

4. Катерина Литвиненко. «Професійний бухгалтер. Особливості українського правосуддя в умовах воєнного стану». URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/1042>

5. Б. Врублевський. «Юридична практика». «Здійснення судочинства в умовах воєнного стану: судові повістки через «Дію» та інші зміни до законодавства». URL: <https://pravo.ua/zdiisnennia-sudochynstva-v-umovakh-voiennoho-stanu-sudovi-povistky-cherez-diiu-ta-inshi-zminy-do-zakonodavstva/>

СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ДІТЕЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Розвадовський В.І.

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Богович А.З.

аспірант кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Питання щодо прав дітей в умовах російсько-української війни є надзвичайно важливим та актуальним на сьогодні. На жаль, за час повномасштабного вторгнення агресора в Україну, кожна українська дитина, по-різному зазнала порушень своїх прав, які є законодавчо закріпленими. Великий відсоток дітей, протягом цього важкого часу для нашої країни зазнавали та зазнають порушення таких прав, як: експлуатації, що завдають шкоду будь-

якому аспекту добробуту дитини, сексуального насильства, катування та інші нелюдські, жорстокі або такі, що принижують гідність, поводження.

За таких обставин, метою цього дослідження є – визначення прав та механізму судового захисту конституційних прав дітей в умовах російсько-української війни, а також визначити, які права дітей порушувалися за час повномасштабного вторгнення агресора в Україну.

Почнемо насамперед з того, що дуже багато дітей, як малолітніх так і неповнолітніх, внаслідок воєнної агресії російської федерації проти України зазнали порушень своїх основних прав, які закріплені в Конституції України, так і в нормах міжнародного права. До цих прав входять: право на розвиток, особисте життя та захист від посягань на нього, право на здоров'я та життя, турботу, освіту, відпочинок, тощо. І, на жаль, це не весь перелік порушених прав, які зазнали діти під час війни [1].

Надзвичайно, важко усвідомлювати те, що досі існують такі жорстокі, безсердечні кати, які так жорстоко зазіхнули на життя ні в чому не винних дітей. Тільки лиш за перші 100 днів війни, починаючи з 24 лютого 2022 року було вбито 250 дітей рашистами, а що казати про це число до сьогодні?. Станом на 20 серпня 2023 року понад 1618 українських дітей постраждало внаслідок повномасштабного вторгнення агресора, 503 дитини загинули, та понад 1115 отримали поранення [2]. На превеликий жаль, від початку повномасштабного вторгнення, кожен дитячий день проходить не в дитячих реаліях. Діти втратили можливість жити повсякденним життям, а саме: діти-школярі були позбавленні можливості навчатися за партами, дошкільнята- гратися з однолітками в садочках, а студенти не мали можливості навчатися очно. Найбільше це стосується тих дітей, які проживають на окупованих ворогом територіях. Адже, станом на сьогодні, 3793 закладів освіти постраждали від обстрілів та бомбардувань, а 365 з них зруйновано повністю [2]. Серед найбільш актуальних питань що стосуються дітей, які в умовах війни були в центрі уваги, можна підкреслити такі: каліцтво та загибель дітей викрадення, депортації та незаконне утримування дітей, також захист дітей які під час війни залишились

без батьківського піклування, тощо. Внаслідок повномаштабного вторгнення російської федерації на територію України практично 70% українських дітей були змушені залишити рідні домівки, та переміститись у більш безпечні для їхнього життя місця. На жаль, також ця війна розлучила багатьох дітей з батьками, та забрала батьків у дітей, які змушені були стати на захист нашої Батьківщини. Ворог наполегливо пробує впроваджувати свої стандарти, найбільш це поширено на окупованих територіях, а саме: знищує українську ідентичність, також знищує доступ до рідної мови, примушуючи дітей розмовляти мовою агресора, знищує доступ до історії, змінює свідомість дітей та молоді і , на жаль, налаштовує активно дітей проти України. Багато дітей внаслідок воєнних дій, отримали поранення різного ступеня тяжкості, каліцтво, контузію, зазнали сексуального, фізичного та психічного насильства, були викрадені та незаконно вивезені за межі України, їх залучали до участі у військових формуваннях та незаконно утримували, у тому числі і в полоні [3 с.64] росія незаконно, порушує всі фундаментальні принципи захисту дітей у воєнний час. От наприклад: вивезення дітей з окупованих територій України до росії . Їм видавали російські паспорти, та віддавали українських дітей на усиновлювання до російських родин. Уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'я Герасимчук у січні заявила, що її відомству «вдалося ідентифікувати та верифікувати дані 13899 дітей, які були викрадені та депортовані російською армією, і тільки лише 125 з них вдалося повернути»[4].

Злочинці цілеспрямовано викрадають українських дітей, примусово переміщуючи їх до російської федерації. Діти змушені жити постійно в страху за своє життя та свою безпеку.

Як же боротися із цим, та яким чином можна захистити конституційні права дітей в умовах російсько-української війни? Почнемо, насамперед, щодо захисту дітей в умовах війни у міжнародному праві. Саме захист дітей в умовах конфлікту став важливою частиною міжнародної спільноти, в результаті чого, було розроблено низку стандартів і норм, які утворюють нормативно-правову базу для захисту дітей в умовах збройної агресії. Як цивільна частина населення,

діти які ростуть в умовах війни, захищені нормами міжнародного права. Так от, до основних міжнародно-правових актів, які є фундаментальними для захисту дітей в умовах війни, входять: Женевські конвенції про захист жертв війни (1949), Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977), Конвенція ООН про права дитини(1989), Факультативний протокол до конвенцій про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах(2000, ратифікований Україною у 2004), тощо [5].

Тепер щодо національного законодавства. Слід зазначити, що в умовах російсько-української війни, найдієвішою та більш ефективною гарантією забезпечення конституційних прав та свобод дітей є саме судовий захист. Суди виступають як інструменти захисту та відстоювання цих прав (ст. 55 Конституції України) [6 с.20]. Діти, як вразлива група населення повинна мати гарантований захист своїх прав. Саме діти відчують найбільш вразливо вплив війни, тому судовий захист є найважливішим гарантом для захисту конституційних прав дітей в умовах російсько-української війни. Ми вважаємо, що кожен злочинець, який зазіхнув на життя українських дітей, як на ненароджених немовлят, новонароджених дітей, малолітніх та неповнолітніх українських дітей, повинен нести відповідальність перед судом. Агресор повинен нести відповідальність за кожну вбиту, скалічену, згвалтовану дитину, тощо. Тому саме суд може здійснити правосуддя і призначити відповідну кару правопорушникам.

Непотрібно забувати що діти- це маленькі частинки великого щастя, і майбутнє нашої держави, тому вони потребують ретельного захисту своїх прав та свобод в умовах сьогодення.

Отже, можу дійти висновку, що діти під час війни залишаються найбільш вразливою категорією населення, і їхні конституційні права та свобода повинні бути найвищим пріоритетом для законодавців та судової системи. Тобто судовий захист дітей вимагає спеціалізованих підходів та урахування особливостей їхнього становища в умовах війни. Важливо, щоб суди дотримувались міжнародних норм і стандартів, які регулюють захист прав

дітей, та сприяли доступу до судового захисту для дітей та їхніх батьків у випадках порушення їх конституційних прав та свобод. Судовий процес повинен бути швидким, справедливим та відкритим, а рішення суддів повинні бути спрямовані на захист і благополуччя дітей під час цього складного періоду. Подолання викликів, пов'язаних з судовим захистом конституційних прав і свобод дитини в умовах війни, вимагає спільних зусиль уряду, судової системи та громадськості. Тільки таким чином можна забезпечити, що діти залишаються захищеними та мають можливість розвиватися в безпечному середовищі навіть в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. «Юридична газета Online “Як захистити права дитини в умовах воєнного стану»». URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/yak-zahistiti-prava-ditini-v-umovah-voennogo-stanu.html>
2. «7 мільйонів дітей війни в Україні». URL: <https://saveschools.in.ua>
3. “Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні, ст.64». URL: http://lsej.org.ua/8_2022/12.pdf
4. «Викрадення і русифікація дітей із окупованих територій: як ОБСЄ реагує на воєнні злочини росії». URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/vykradennya-ditey-rusyifikatsiya-viyna-rosiya-obsye/32257247.html>
5. « Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база». URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>
6. «Конституція України». URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-xii>